

**ТРЕТЯ СЕСІЯ
ШКОЛИ ПРОФЕСІЙНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ
"НОВА УКРАЇНА"**

27-30 жовтня 2011 року, м. Львів

Вадим Трюхан

Посол з особливих доручень Міністерства закордонних справ України

Саміт «Східного партнерства»: ілюзії розвіяні, слова озвучені, час дій настав

У Варшаві 29–30 вересня відбулася перша з двох міжнародних подій року за участю України — другий саміт «Східного партнерства». А через два місяці відбудеться й друга подія — саміт Україна — ЄС, під час якого вже традиційно будуть підбиватися підсумки за рік, а також погоджуватимуться плани на майбутнє. Із чим Україна сяде за стіл переговорів з керівниками Євросоюзу, а головне — з яким результатами встане з-за нього після зустрічі, залежить виключно від однієї людини — президента України Віктора Януковича.

Чому так? Спробуємо дати відповідь на це доволі очевидне запитання.

Очікували багато, отримали рівно стільки, скільки заслужили

Результати будь-якої міжнародної події вимірюються не стільки гучними заявами її учасників перед журналістами, скільки домовленостями, закріпленими на папері. Про те, що вдалося почути пресі у Варшаві, сказано вже чимало, повторюватися особливо не будемо. Проте проаналізувати документи, які було підписано, варто. Бо там нема емоцій. Там все чітко, згідно зі встановленим порядком.

Отже, у Варшаві ухвалено два документи. Власне декларацію саміту, а також декларацію щодо ситуації в Білорусі.

Перший документ підписали всі учасники, окрім Білорусі, яка бойкотувала захід через незапрошення «батьки» Лукашенки. Другий — лише європейці, що в принципі й логічно, адже нам все-таки ще ранувато повчати білоруських друзів на предмет того, як поводитись із політичними опонентами, правами людини, демократією та верховенством права.

Напередодні саміту було аж надто багато передбачень, прогнозів, спекуляцій на тему «Що Україні чекати від нього?». Якась, хоча й невелика, частина представників влади, ЗМІ та експертів доводила, що це буде ледве не прорив на європейському напрямку. Інші, навпаки, натякали, що з таким фоном напередодні ця зустріч може бути останнім заходом такого роду для України, адже ми ризикуємо остаточно втратити довіру з боку європейців. Мовляв, ті вже готові відкласти Угоду про асоціацію в довгу шухляду і навіть піти на безпрецедентний крок — відмовитися від проведення традиційного щорічного заходу з Україною — запланованого на грудень саміту найвищого рівня.

Пригадую, Нідерланди, які давно вже займають чи не найкритичнішу позицію щодо України, під час головування в Євросоюзі 2004 р. таки наступили на горло власній пісні та прийняли в Гаазі на аналогічному заході одіозного Кучму, президента України. Утім, тоді у підсумку зустрічі було ухвалено лише коротенький спільний прес-реліз — навіть не **Здійснюється за підтримки Міжнародного фонду «Відродження»**

Спільну заяву (безпрецедентний, до речі, випадок!). В ньому, зрозуміло, не було жодних епохальних чи навіть якихось робочих домовленостей, натяків на майбутні угоди чи плани.

В декларації нинішнього саміту нічого такого, що б насторожило справжнього євроінтегратора, в принципі немає. Є 29 конкретних пунктів. Вони про все і водночас ні про що конкретне. Такий собі черговий політичний крок уперед. Не семимильний — коротенький, проте важливий, адже ЄС за кожне своє слово чи крок відповідає.

Є там і про «ймовірне» (possible) завершення переговорів щодо Угоди про асоціацію, і про запровадження безвізового режиму вже без прив'язки до «довготермінової перспективи», і про виділення міжнародними фінансовими інституціями додаткових коштів, і про секторальне співробітництво тощо. Проте жодних нових слів, а тим більше запевнень щодо перспектив членства у Євросоюзі. Ну що ж, мабуть, нині ми в такій ситуації, що краще мати синицю в руках, аніж чатувати на журавля в небі.

Останнє попередження... і навряд чи «китайське»

І все-таки повернімося до офіційних промов та окремих ремарок учасників саміту. Адже вони, як виявляється, замінують собою ті куці документи, які спромоглися скласти у Варшаві. Всі лідери ЄС — Ангела Меркель та інші високопосадові учасники європейського клубу чітко і вже, як то кажуть, без еківоків, вказали Президенту Януковичу на те, що Угоди про асоціацію не буде за жодних умов, якщо в Україні продовжиться практика вибіркового застосування правосуддя, зокрема до політичних опонентів влади.

Навіть Дональд Туск, наш ніби же лобіст у Євросоюзі, наприкінці саміту не зміг оминати цієї дразливої для декого в Україні теми. Чи міг він інакше? Навряд чи, адже головування в ЄС зобов'язує. А крім того, хто, як не щирий друг, має давати важливі поради на «чутливі» теми! *«Саміт „Східного партнерства“ не залишив жодних ілюзій, що європейські стандарти — це передусім дотримання прав людини. І ніхто не повинен мати сумнівів, що ми ставимо ці цінності дуже високо, коли говоримо про європейські перспективи наших партнерів»*, — зазначив Туск журналістам.

Одно слово, склавши до купи все почуте з вуст лідерів Євросоюзу, доходимо невтішного висновку: Януковичу, а з ним і всій Україні, зроблено останнє попередження. На жаль, явно не відомої «китайської» природи. З такими речами, як демократія, ЄС не жартує.

Геть амбіції, доля країни — понад усе!

Історія про порушення справи проти Юлії Тимошенко та її арешт вже так набила оскомину, що аналізувати її перебіг немає ні сенсу, ні бажання. Це вже давно і різнобічно зроблено. Головний висновок, який відомий практично всім у Європі та більшості українців, такий: справа «шита білими нитками». Президента нею явно підставляють. Україна ризикує втратити будь-які європейські перспективи й поринути з головою в інші відомі інтеграційні проекти, а можливо й перетворитися на сіру, нікому не потрібну зону. Комусь це вигідно — і явно не керівництву держави чи простим українцям. То кому ж тоді? Питання далеко не риторичне.

Хоча річ також і в іншому. Хто би не намагався керувати долею України, ключ до дверей, які виведуть нас із цього глухого кута, — так чи так у руках однієї людини, глави української держави. За умов, які склалися в цій країні, ніхто у владі не посміє навіть пальцем поворушити всупереч його волі. Хто б що не казав, нині це реальність. Її треба сприймати.

Таким чином — вихід один. Суть його теж всім давно вже очевидна. Особисті амбіції, образи та якісь красиві слова про незалежність найбільш незалежного на світі суду треба відкласти подалі. Жодних передумов! Жодних deals! Декриміналізація статті — і вперед!

Здійснюється за підтримки Міжнародного фонду «Відродження»

Козир у вигляді справи Тимошенко (і не тільки, є ж ще й інші cases) треба негайно вибити з рук ЄС. Це — сміливе, хоча й, зрозуміло, непросте рішення. Але так треба країні. Адже загубити її європейське майбутнє тоді, коли воно таке близьке як ніколи, було би просто святотатством. До речі, не зайвим тут буде нагадати, що, наприклад, та ж Хорватія на вимогу ЄС вимушена була здавати навіть своїх національних героїв. Все-таки жертвувати іноді чимось треба, щоби потім святкувати гучні перемоги.

Сценарії близького майбутнього

Пройде якась пара-трійка місяців, і ми увійдемо в новий, 2012 р. За китайським календарем — це рік чорного дракона, який вважається священною істотою в Піднебесній. Яким він буде для України, достеменно ніхто не знає. Хоча запам'ятається цей рік надовго. А от чи буде про що потім розповідати дітям і онукам, залежить від того, як закінчиться згадана вище історія.

Позитивний сценарій такий. Чекаємо успішного футбольного дійства під назвою Євро-2012; сподіваємося на те, що буде укладена Угода про асоціацію і почне формуватися зона вільної торгівлі з ЄС; розраховуємо на демократичні прозорі вибори до парламенту, які будуть визнані світовою спільнотою; віримо в перші результати від економічних реформ. Одно слово — надіємося на краще. Як завжди, бо український народ — це переважно оптимісти. І цього разу, чи не вперше в новітній історії України, наші надії справджуються, адже маємо лідерів держави, гідних своєї власної країни.

Інший сценарій діаметрально протилежний. «Посадка» Юлі та її колег; зрив укладення Угоди про асоціацію; відмова від саміту Україна — ЄС; відкочування на 10 років назад у разі «вдосконалення» виборчого законодавства і як результат — бойкотування опозицією виборів і невизнання їхніх результатів як всередині країни, так і в Європі; затягування пасків; згорання інвестиційних проектів; фінансовий дефолт; міжнародна ізоляція а-ля саміт НАТО за Кучми; вихід ситуації всередині країни з-під контролю... Хоч перерчитуй роман Джорджа Орвелла «1984», щоб знати, до чого готуватися. Загалом виходить доволі чорна картина. І прикро те, що нині ймовірність реалізації того чи іншого сценарію становить фактично 50 на 50. От до чого дожилися...

Time is running

Завершити цей допис все-таки хотілося б оптимістично. Саміт пройшов. Україна там звучала. Нас, хоча вже й у прив'язці до Молдови, а іноді навіть і до Грузії, визнають лідерами серед країн «Східного партнерства». Більше того, основні документи, які укладаються Євросоюзом із країнами шістки, перш за все проходять апробацію в Україні. Зроблено чимало. Попереду — перспектива політичної та економічної інтеграції. Шанси на динамічне зближення з ЄС є, треба ними скористатися повною мірою. Але варто нарешті й усвідомити очевидне. «Розводити» себе ЄС не дозволить нікому, і в першу чергу Україні, яка надто для нього важлива.

Насправді ми зараз у цейтноті. Суддя Кіреєв 11 жовтня ніби має вирішити долю країни. Ні, не Тимошенко, а саме України. Як неприродно це не звучить, але формально виглядає саме так. Проте є ж в Україні президент, парламент, уряд тощо. Головна функція депутатів — законотворчість. Мінняйте, панове, закони, якщо вони ставлять хрест на цілій країні через чиєсь інтриги! Робіть це швидко, якісно і професійно. А далі — справа за Президентом: підпише — ото й буде відповідь на питання «Камо грядеш, Україно?». Слова словами — навіть красиві, але ж діяти треба, бо давно й достеменно відомо: порятунок утопальника — його власне завдання.

І останнє. Біля президента на саміті було порожнє місце, на яке не запросили главу Білорусі. Виглядало це як наочний приклад того, що може статися, коли рекомендації ЄС ігноруються, цінності не поважаються, а норми й стандарти відверто нехтуються. Не дай

Здійснюється за підтримки Міжнародного фонду «Відродження»

боже, щоб наступного разу таких пустих місць було вже два, бо це не в інтересах ні українського суспільства, ні всієї Європи.

Асоціація чи реінтеграція: to be or not to be?

Останнім часом градус дискусії про те, чи варто ЄС укласти з Україною Угоду про асоціацію, просто зашкалює. Лунають гучні заяви європейських та українських політиків, виходять аналітичні статті, робляться прогнози. Паралельно набирає оберти чергова, поки що словесна, «газова війна» між Україною та Росією. Чим закінчаться ці дві історії, поки не знає ніхто, хоча учасники обох випромінюють упевненість в своїй непогрішності.

Одне вже зараз відомо напевно: насправді мова йде про те, чи бути Україні повноправною частиною європейської цивілізації, чи знову стати простим шматком території (без права голосу) світу євразійського. Об'єктивну оцінку того, що насправді відбувається, ускладнено ще й тим, що українські громадяни, як, до речі, і європейці, бачать лише вершину айсберга, реальні ж підстави дій всіх учасників цих процесів лишаються поза кадром. Стислому аналізу того, що ж лежить, як то кажуть, behind the scene, і присвяtimo цю статтю.

І знову, як завжди, підемо step by step.

«Медовий місяць» з ЄС закінчився. Що далі?

Ще свіжі в пам'яті гучні візити керівників української держави до Брюсселю та заяви лідерів ЄС минулого та початку цього року. Йшлося про незмінність євроінтеграційного курсу України, однозначну напаштованість на завершення переговорів щодо Угоди про асоціацію до кінця 2011 р., швидкий рух до запровадження безвізового режиму, збільшення технічної допомоги тощо.

Після арешту Юлії Тимошенко все змінилося. Не буду гадати про те, чим закінчиться відомий судовий процес і проти кого ще можуть бути порушені судові справи, адже про якість роботи судової системи України вже писано й переписано. Натомість поставлю одне просте й водночас комплексне риторичне питання нашим західним партнерам. Заяви, європейські норми й стандарти, спільні цінності тощо — це все зрозуміло. Але де ж стратегія щодо України? Невже не зрозуміло, що Угода про асоціацію — це інструмент європеїзації України, запобіжник перетворення її на сіру зону на кордонах ЄС? Хіба ця угода не вигідна Євросоюзу і кожному його громадянину? Чи однієї Білорусі, яка фактично втрачена для Європи, замало? На це питання, вочевидь, не має відповідей ані в Брюсселі, ані в столицях Євросоюзу (на жаль, нині політично й економічно не такого сильного, як раніше).

Дружба навіки, но денежки врозь

Не секрет, що нинішня влада стала владою великою мірою завдячуючи проросійській риторичці та обіцянкам відновити політичний діалог з нашим стратегічним північно-східним сусідом, припинити практику торговельних війн, скасувати списки так званих *persona non grata* тощо. Початок був справді багатообіцяльним, адже динаміка візитів найвищого та високого рівня просто вражала, оголошувалися коопераційні плани ледь не в усіх ключових галузях економік обох країн, красиві картинки, посмішки на обличчях вождів, рукоштовування...

Здійснюється за підтримки Міжнародного фонду «Відродження»

Проте відновлена дружба дала тріщину одразу, як тільки стало зрозуміло, що про жодну взаємну вигоду чи рівноправність не йдеться. План у Росії зовсім інший. Критикувати щось тут марно. Проте вразило інше: Україна виявилася до нього просто не готовою — ні на йоту! Ми, бачте, сподівалися на те, що наша добра воля, продемонстрована, зокрема, підписанням харківських угод, забезпечить нам відповідні кроки назустріч. Вийшло ж як завжди — *vice versa*.

Про причини нинішнього, скажімо дипломатично, охолодження у відносинах з Росією сказано вже чимало. Йдеться і про проект підняття рейтингу нашого президента, і про підготовку російського кандидата через «маленьку переможну газову війну» — неважливо, одного чи іншого з тандему — до їхніх грудневих чи березневих виборів тощо.

Та на мій погляд, причина в іншому. Україна з Росією просто не порозумілись. Так, не дивуйтеся. Звучить це ніби банально, але насправді все виявляється елементарно просто. Москва розраховувала на одне і вже оцінювала свої політичні вигоди та економічні прибутки, а ми ж думали про зовсім інше. Романтично сподівалися, що зараз у всіх сферах, скрізь і всюди, об'єднаємо зусилля, інтелект, капітали тощо і отримаємо з цього лише здобутки. Коли ж настав час ділити гроші (тобто просто втрачати — хай не все, але забагато з точки зору як суто олігархічних, так і національних інтересів), пролунала команда «стоп». Щось нас знову розводять. Запахло Тузлою, Білоруссю і багато чим іншим.

Глухий євразійський куток чи початок європейського майбутнього?

Як не прикро констатувати, але Україна вкотре опинилася в геополітичному куті. На Заході росте стіна нерозуміння. Там не сприймуть ніколи новітні «українські» методи роботи з політичними опонентами, привнесені відомо звідки, феодальні способи освоєння бюджетних коштів, кулуарні реформи, бідність, та навіть смердючі туалети, наставлені обабіч доріг, котрі до того ж, як правило, нагадують ще й мінне поле.

З іншого боку, повторимося, бо це надто важливо — там неспроможні й виробити чітку стратегію дій щодо України. Воно ніби й хочеться, але ж комусь все-таки колеться — не будемо тут називати ці столиці, адже вони й так добре відомі. Політика сусідства, «Східне партнерство», який-небудь «вимір» — будь ласка. Але ж це лишень напівміри, які, серед іншого, призвели й до сучасного тупика, їх вочевидь замало. Час вже нарешті це зрозуміти.

Росія ж радо потирає руки. Відштовхнута Заходом Україна скоро й сама наблизиться до Москви, ніби зрадлива невістка, ніяких додаткових зусиль тут не знадобиться. Треба лише дати зрозуміти, що іншого виходу просто не існує. Наблизиться і попроситься знову в «дружні» обійми — то лише питання часу. Але ж чи сприймуть такий розвиток подій громадяни України? Чи промовчить те покоління двадцятилітніх, народжених вже у вільній країні, які гордо крокували 24 серпня цього року на головному майдані столиці? Відповідь очевидна, панове наші російські побратими і європейські ніби все-таки справжні, будемо сподіватися, партнери. Не сприймуть. Європейський вибір зроблено не сьогодні, й він не підлягає заміні чимось іншим. Адже сир безкоштовним буває тільки в мишоловці.

І що ж урешті з усім цим робити?

Не будемо далі згущувати фарби й малювати які-небудь сценарії з «Апокаліпсису» чи «Післязавтра». Рецепти виходу з будь-якого кута, навіть, на перший погляд, глухого — на поверхні, вони зрозумілі. Дамо й наше бачення, а раптом комусь на верхах у нас, у них чи в інших знадобиться.

1. Угода про Асоціацію Україна — ЄС має бути підписана цього року. Принципово важливі в ній речі — інтеграційна спрямованість, чітка перспектива членства, рівний доступ до

ринків. Зона вільної торгівлі має бути створена якнайшвидше, без жодних передумов та затримок. На цьому крапка.

2. ЄС зацікавлений в європейській Україні не менше, ніж сама вона у Європі. Але щоб Україна стала по-справжньому частиною європейської сім'ї народів, потрібна comprehensive (у ЄС дуже люблять цей термін) стратегія щодо неї. Значна активізація політичних контактів на всіх рівнях, потужна підтримка громадянського суспільства, науковців, взаємодія з бізнес-асоціаціями, безвізовий режим для студентів тощо. Це важливо для обох сторін. Треба нарешті прийняти це як a must і забезпечити динаміку відносин у геометричній прогресії, діяти чітко й послідовно. За таким сценарієм, жодних альтернатив перед Україною у вигляді митних союзів, ОДКБ тощо вже не стоятиме. Вона врешті зупинить свої нескінченні дискусії про те, куди ж усе-таки йти — на захід чи на схід. Євросоюз же зі свого боку лише виграє, стане сильнішим, адже запропонувати Україні є що, це всі добре знають.

3. Росія автоматично перемагає практично у будь-якій війні — газовій, інформаційній чи, не дай Боже, реальній. Це зрозуміло більшості експертів і не тільки. Дискутувати тут немає про що, бо марно. Але чи стає від цього Росії краще? І чи можна собі дозволяти втягуватися в такі війни? Теж ніби двох думок тут бути не може. Слід припинити будь-які розмови, особливо публічні. Є досвід переглядів контрактів на вимогу європейських компаній. Але є й досвід припинення постачання газу ледве не всій Європі, якому не можуть завадити жодні офіційні гарантії, запевнення в надійності тощо. Вентиль в одних руках. І це теж даність. Треба зрозуміти, що ми в одному човні. Причому нас троє. То в цьому трикутнику — ЄС — Україна — Росія — й треба вести всі переговори. Бо інакше, якщо так ітиме й далі, то Європа зовсім відмовиться від такого нестабільного (?) російського газу. І заіржавіють не лише українські, а й російські труби, бо стануть нікому не потрібні.

4. Не зрозуміли один одного відразу. Ну що ж, буває, навіть на такому рівні. Як це не дивно. То що ж робити? А ось що. Перегорнути сторінку й сісти за стіл переговорів, неважливо, круглий чи квадратний, чітко все проговорити, домовитись і потім, розставивши крапки над «і», цивілізовано працювати. При цьому сидати з налаштованістю домовлятися, а не перемагати чи займатись «розводкою». А про братерську дружбу, вишиванки, пельмені тощо краще говорити на фестивалях. Світ такий жорсткий, що слабким панібратства не пробачає. Варто також пам'ятати, що втрачає зазвичай не лише слабший партнер такого панібратства, а й сильніший (і, як правило, — в набагато більших масштабах).

І останнє, хоча, можливо, і найголовніше. Одинаки в сучасних глобалізаційних процесах не виживають. Проблеми треба вирішувати разом. Європа не є даністю когось одного, всі ми там, бо до неї належимо від народження, від природи. І Україна з її географічним центром в Рахові, і Росія, європейська частина котрої більша за територію будь-якої країни Євросоюзу, і Туреччина з її 4% Європи, й інші. Тому спільні зусилля, стратегічне бачення шляхів розвитку взаємовигідних відносин, взаємні поступки, виваженість у рішеннях і, врешті-решт проста лідерська мудрість — це те, що допомагає долати будь-які проблеми. Якщо діяти за таким алгоритмом, то не доведеться аналізувати ймовірності та наслідки газових чи інших воєн. Краще, коли пожинаються плоди співпраці, а не гасяться пожари — газові, торговельні, інформаційні чи будь-які інші.

Китайська soft power в дії. Чи є місце Україні на новій азійській шахівниці?

Минулого тижня завершився «епохальний», за оцінками багатьох експертів, державний візит керівника КНР Ху Цзіньтао до України.

Досягнуто важливих домовленостей щодо реалізації масштабних проектів у сфері транспорту, енергетики, інфраструктури, сільського господарства тощо. За словами президента України Віктора Януковича, вартість укладених меморандумів та угод становить близько 3,5 млрд дол. США. Головним результатом візиту стало підписання Спільної декларації про встановлення та розвиток стратегічного партнерства. По суті, цим документом відкрито нову історичну сторінку у відносинах України з другою (поки що) за обсягом економіки державою у світі.

Перший за останні 10 років візит в Україну найвпливовішого, за оцінками «Форбс», світового лідера (рейтинг за 2010 р.) справедливо вважається найважливішою подією за всю історію незалежної України після відвідин президентів США Б. Клінтона та Дж. Буша. Мабуть, символічно те, що розпочинався візит дводенним перебуванням Ху Цзіньтао в Ялті — а це привілей, донедавна доступний небагатьом світовим лідерам. Як правило, тільки очільники ЄС та Росії час від часу приймаються саме там, адже Крим — це історичне місце, де в далекому вже 1945 р. Сталін, Рузвельт і Черчилль, лідери антигітлерівської коаліції, виписували систему міжнародних координат, яка діяла аж до кінця 1980-х рр.

Результати візиту глави КНР в Україну ще проаналізують, а головне — мають бути розроблені плани виконання досягнутих домовленостей та напрацьовані нові, більш амбітні й широкомасштабні цілі. Проте вже зараз цілком зрозуміло, що його наслідки матимуть довгостроковий вплив на внутрішній розвиток України та її геополітичне позиціонування у світі. Чи не вперше не на словах чи в прогнозах експертів, а на практиці до вже «вічного» трикутника Брюссель — Київ — Москва втискується четвертий. (Зазначимо, що далекий Вашингтон так і не зміг якісно вплинути на це «тріо» за всі 20 років незалежності України...) І не просто втискується, а спокійно йде в Київ, центр цього трикутника, давно вже готовий сплутати карти іншим гравцям, чого власне ой як бракувало Україні досі.

Нині бачимо бравурні статті та ейфорійні заяви про те, що Україна «здійснила прорив», «відкрила нову сторінку» тощо. Все це так. Проте звертає на себе увагу практично цілковита відсутність в українських ЗМІ аналізу зовнішньополітичної активності Китаю в Європі та Євразії на тлі цього візиту. Принаймні у червні, якщо не в більш довгостроковій перспективі. Отже, щоб читачі мали змогу порівняти останні, для когось можливо й неочікувані, досягнення України у відносинах з Китаєм, спробуємо навести сухі факти і зробити загальний аналіз останніх рухів азійського титана в регіонах, до яких ми належимо, в Європі та на євразійському просторі.

Дев'ять днів тріумфу Ху Цзіньтао

Китай — Казахстан: основу стратегічних відносин закладено. Йдемо далі

Виявляється, Україна була останньою державою, яку відвідав китайський лідер в рамках свого євразійського турне трьома країнами. Спершу був Казахстан, де, крім програми двосторонніх зустрічей, відбувся ювілейний (10 років із моменту заснування) саміт Шанхайської організації співробітництва (ШОС). За результатами переговорів з Нурсултаном Назарбаєвим, було оголошено про подальший розвиток всебічного стратегічного партнерства, започаткованого ще 2005 р., а також підписано Спільну заяву із переліком шести сфер, в яких зміцнюється партнерство: політична, торговельно-

Здійснюється за підтримки Міжнародного фонду «Відродження»

економічна, культурна, технологічна, безпекова та зовнішньополітична. Крім того, згідно з документом, сторони започаткували механізм регулярних зустрічей на рівні прем'єр-міністрів двох країн, а також погодилися сприяти співробітництву між підприємцями та спільно протидіяти «трьом силам зла» — тероризму, екстремізму та сепаратизму.

З огляду на дату започаткування стратегічного партнерства між цими двома країнами залишається тільки шкодувати за втраченими шансами «помаранчевого» періоду нашої історії. Лунали якісь гасла про близьке входження до Євросоюзу, нові конструктивні відносини з Росією тощо, але для втілення їх у життя було зроблено явно замало, та й Китай та інші перспективні партнери не були пріоритетними. Візити до Пекіна, які неодноразово планувалися на рівні президента і прем'єра, так і лишилися на папері. Тому й маємо такі результати. Лише зараз виходимо на ті етапи, які вже давно пройдено іншими, більш прагматичними та далекоглядними країнами, котрі до того ж є нашими давніми друзями-партнерами.

Саміт ШОС: рухаючись в напрямку євразійського ЄС

В рамках саміту ШОС 15 червня в Астані Ху Цзіньтао виступив із програмною промовою, в якій закликав учасників заходу вжити додаткових заходів з метою перетворення ШОС на регіональну організацію з «надійними інститутами, чіткою координацією, всебічним співробітництвом, відкритістю і гармонією». Водночас він запропонував сконцентруватися на виконанні чотирьох першочергових завдань розвитку ШОС:

- 1) виконанні Договору про дружбу і співробітництво 2007 р. і активізації координації та консультацій з питань, які становлять взаємний інтерес для учасників, а також подальшому посиленні взаємної довіри та підтримки;
- 2) удосконаленні механізмів безпекового співробітництва і зміцнення взаємодії в боротьбі з «трьома силами зла», а також такими загрозами, як наркотики та організована транснаціональна злочинність;
- 3) подальшому розширенні торговельно-економічного та інвестиційного співробітництва, заохоченні співпраці із реалізації проектів у сфері розвитку транспортної інфраструктури, енергетики, телекомунікацій та міжрегіональної економічної інтеграції;
- 4) заохоченні міжлюдських контактів та обмінів у таких сферах, як культура, освіта, охорона здоров'я і туризм.

Китай після Казахстану перебирає головування в ШОС (2011–2012 рр.). Це означає, що озвучене Ху Цзіньтао бачення інституційного зміцнення та подальшого розширення напрямків діяльності організації ляже в основу Програми головування і прискорить інтеграційні процеси в рамках цієї структури. Слід зазначити, що крім шести членів ШОС (КНР, РФ, Узбекистан, Казахстан, Киргизстан, Таджикистан) є ще чотири держави-спостерігача (Індія, Іран, Монголія та Пакистан) і два партнери з діалогу (Шрі-Ланка та Білорусь). Україна поки що не має жодного статусу у відносинах із ШОС, хоча від цього лише виграла б, адже потенційно ця організація стає найвпливовішим політико-економічним об'єднанням, яке не лише включає найбільш потужні азійські країни, але й розповсюджує свій вплив на Європу.

Китай — Росія: 10 років стратегічного партнерства, плани на нове десятиріччя амбітні як ніколи

Державний візит глави КНР до Росії відбувався в 10-ту річницю з дати підписання китайсько-російського Договору про дружбу і співробітництво. Плани, оприлюднені за результатами переговорів президентів двох країн, вражають, зокрема на фоні озвучених в Києві цифр: 100 млрд дол. США товарообігу до 2015 і 200 млрд — до 2020 р.

Здійснюється за підтримки Міжнародного фонду «Відродження»

За словами міністра закордонних справ КНР Ян Цзечі, стратегічна взаємодія двох держав відзначається безпрецедентним розвитком, взаємна політична довіра та партнерство посилюють співпрацю між підприємцями та всебічно заохочують культурні зв'язки й контакти між людьми і співробітництво з міжнародних та регіональних питань.

Ху Цзіньтао зауважив, що наступні 10 років будуть критично важливим періодом для розвитку та активізації китайсько-російських відносин. Обидві країни отримали небачені можливості для поглиблення стратегічної взаємодії та партнерства, тож мають «дотримуватись концепції міцної дружби через покоління, а також посилювати політичну взаємодопомогу в інтересах народів обох сторін». За словами ж президента Медведева, «російсько-китайські відносини мають велике значення не лише для обох країн, а й для всього світу».

Крім того, лідери двох держав досягли консенсусу щодо необхідності розширення масштабів взаємного інвестування, започаткування енергетичного партнерства, співпраці у сфері нових технологій та інновацій, поглиблення міжрегіональної кооперації тощо. Зазначені домовленості були закріплені в семи галузевих угодах про співробітництво у сферах фінансів, електроенергії, зв'язку, використання поновлюваних джерел енергії тощо. Нарешті, у Спільній заяві, ухваленій за результатами переговорів, наголошується, що стратегічна взаємодія Росії та КНР сприяє «запровадженню нового справедливого і раціонального порядку і створенню багатопольярного світу і демократизації міжнародних відносин».

Китай — рятівник ЄС. Європейське турне прем'єра Вень Цзябао на тлі кризи євро

Європейський Союз є найбільшим торговельним партнером Китаю. Річний обсяг торгівлі складає понад 400 млрд євро. Водночас Китай є довгостроковим інвестором на європейському суверенному борговому ринку. Протягом останніх років ця країна значно збільшила обсяг купівлі євробондів. «Китай надає підтримку країнам євросони, котрі зіткнулися з труднощами, як і ЄС підтримує стабільний розвиток Китаю інвестиціями й технологіями», — зазначив нещодавно президент Ради ЄС Герман ван Ромпей.

На тлі подій у Греції, що перебуває на грані дефолту, а також фінансових труднощів у деяких інших державах — членах ЄС, цілком логічним і вчасним видається європейське турне прем'єр-міністра КНР Вень Цзябао, котре той здійснив практично відразу після повернення Ху Цзіньтао з України. Поглиблення кризи євро могло би спричинити значно потужнішу, порівняно з 2008 р., світову фінансово-економічну кризу, яка навряд чи цього разу оминула би тих, хто нещодавно врятувався, — навіть Китай наразі не може бути повністю спокійним. Спільні зусилля — ось що врятує світову фінансову систему. Певно, це дуже добре розуміють у Піднебесній. І тому реагують на випередження, не намагаючись врятуватися самоізоляцією, як це практикувалося в минулому.

Китай — Угорщина: перший візит у новітній історії двох країн

Своє європейське турне прем'єр Цзябао почав з Будапешта. У такому кроці проглядалася певна символічність, адже це був перший за останні 24 роки візит такого рівня до цієї країни. Результати виявилися десь навіть повчальними для українців, якщо їх порівняти з досягненнями, оголошеними в Києві напередодні. Товарообіг до 2015 р. має становити 20 млрд євро (ми розраховуємо на 10 млрд у 2012 р., а там побачимо). Кредитна лінія на реалізацію китайсько-угорських проектів — 1 млрд євро, наміри викупити «якусь частину» бондів угорського уряду. А от нам обіцяють видати грант у близько 12 млн дол. США — слабка втіха.

Та головне не в цифрах. Привертають увагу офіційні заяви глави уряду Китаю, які стосувалися всього Євросоюзу: «ми досі впевнені, що Європа подолає боргову кризу», «Китай залишатиметься довготерміновим інвестором на європейському борговому ринку»,

Здійснюється за підтримки Міжнародного фонду «Відродження»

«ми і в майбутньому підтримуватимемо Європу і євро» тощо. Мабуть, не випадково мудра й вишукана китайська дипломатія так спланувала турне другої особи держави, щоб головні месиджі, які стосувалися в першу чергу Лондона і Берліна — наступних зупинок Вень Цзябао, — прозвучали з іншого міста. Хоча, з другого боку, воно й логічно, адже саме Угорщина головувала на той момент в Євросоюзі — ох і непроста ж ноша в кризовий турбулентний період, який переживає євроспільнота.

Китай — Велика Британія. Результати, які можна співставити з російськими

Візит на Туманний Альбїон цікавий не лише економічними результатами (про них пізніше). Взірцем стало те, наскільки вдало використано сентименти й сформовано саму програму перебування в Британії. Відвідання батьківщини Шекспіра, виступ, який цитуватимуть ще не один рік, вдалі месиджі, влучні приклади, відвертість перед ЗМІ (без папірця і довгих екскурсів у нікуди), і водночас чіткі формулювання у відповідях, які ні на йоту не змінюють традиційну позицію Китаю стосовно демократії, прав людини, та нормально сприймаються європейською публікою. Така собі *real politics* — після месиджів з Будапешта — в дії. Щоправда, напередодні візиту було зроблено символічний жест: відомого громадського активіста і митця Ай Вейвєя звільнили з-під варті — до речі, гідний приклад для деяких керівників пострадянських країн на тему вміння грати на випередження з тим, щоб усувати негативне тло під час закордонних візитів та бути готовим на всі сто до неприємних запитань від по-справжньому вільної європейської преси.

Та повернімося до насущних питань — вони ж бо і є першоосновою будь-якого візиту чи переговорів. Відбулися продуктивні зустрічі з прем'єром Девідом Кемероном та його колегами з уряду Великої Британії. В результаті — озвучено мету вийти на 100 млрд дол. товарообігу до 2015 р., підтверджено обопільну зацікавленість у подальшому розвитку взаємовигідних відносин, які «сприяють розвитку обох країн і відіграють позитивну роль в удосконаленні світового устрою». Ну й, звісно, — важливі домовленості зі стратегічних економічних питань: щодо розвитку екологічної економіки, спільних зусиль з відновлення європейської економічної системи, просування переговорів стосовно зміни клімату, Дохійського раунду переговорів в рамках СОТ, а також про співробітництво в сфері автомобілебудування, культури, освіти, молодіжних обмінів, ЗМІ тощо. Цифра в 100 тис. китайських студентів у провідних вишах Великої Британії просто вражає на тлі українсько-китайських домовленостей про державні стипендії для 100 студентів — слухна нагода замислитися, чия освіта користується вищим попитом. Мабуть, все-таки не в об'єднанні університетів справа, а в якості програм викладання та їхній відповідності міжнародним і європейським стандартам.

Німеччина — найбільший партнер Китаю у Європі

Як іноді кажуть, *last but not least*. Берлін став останньою, та насправді не менш, а мабуть, найбільш важливою зупинкою Вень Цзябао у Європі. Мета — досягти у 2015 р. товарообігу в обсязі 280 млрд дол. замість нинішніх 130 — варта того, щоб нею захоплюватися. А крім того, Спільне комюніке, в якому — стратегічно важливі домовленості щодо економічної співпраці, взаємодії за умов посилення ролі G20 як основної платформи для глобального економічного і фінансового партнерства, взаємодії у сфері сільськогосподарського виробництва, альтернативної енергетики, екології, культури, ЗМІ тощо. Загалом 16 китайських міністрів підписали угоди з їхніми німецькими колегами на 15 млрд дол. Серйозні результати — за два дні офіційного візиту. Як зазначив на прес-конференції з канцлером Ангелою Меркель Вень Цзябао, «у китайсько-німецьких відносинах відкрито нову сторінку. Розвиток двосторонніх відносин приніс взаємну вигоду народам двох країн, а також для людей у всьому світі».

Які ж уроки маємо винести ми, українці, з чергових перемог китайського цивілізаційного дива та першого нашого успіху, хоча ще й далеко не прориву на тлі наведених фактів, у відносинах з Пекіном? Їх кілька, спробуємо їх сформулювати.

Перший урок — історія не терпить зволікань і прорахунків. Втратили час в ейфорії «помаранчевих» мрій та в запалі особистих воєн між новоявленими «місяцями» — треба надолужувати. Підвалини закладено в червні та в рамках візитів до Китаю президента Януковича у вересні та прем'єра Азарова у квітні, проте це лише початок.

Регулярні візити перших осіб, міністрів, експертів тощо; жорсткий контроль за тим, як виконуються домовленості; нові плани й договори — реалізація цього алгоритму дій дасть обґрунтовані підстави замислитися над новими горизонтами взаємодії. За таким сценарієм дуже скоро настане час, коли й ми в Україні будемо говорити не про десятки, а про сотні мільярдів взаємних інвестицій, масштабні, справді вигідні обом країнам проекти й баланси в обсягах торгівлі. Адже за іншим сценарієм — підписали, пропіарились, а далі «якось воно буде», як полюбляли робити попередні наші керманічі, — знову доведеться лише шкодувати за черговим «варягом» та втраченими шансами, мовляв, «маємо те, що маємо».

Урок другий полягає в тому, що світ стає дедалі прагматичнішим. Якщо Китай ще 20–30 років тому сам потребував допомоги й торгував «ширпотребом», то зараз це країна з найбільш динамічною економікою світу й чи не найстабільнішою фінансовою системою з найпотужнішими валютними резервами. До того ж це найбільший торговельний партнер, інвестор і кредитор Євросоюзу. Партнером такої країни бути важко, бо вона є вибагливою до своїх потенційних друзів. Проте не скористатися можливостями (а важливо пам'ятати, що проблемних питань у наших відносинах немає) буде просто недалекоглядно.

І останній урок, хоча він, мабуть, найважливіший. Пріоритет, яким є вступ до ЄС, не змінився, він визначений законом. Але для досягнення його слід набрати привабливу для Євросоюзу і для самих себе форму. Розібрані економічно та політично партнери ЄС не так потрібні, як «фізично здорові». У взаємодії з Китаєм, як, до речі, і з деякими іншими новітніми глобальними гравцями (Туреччиною, Індією, Бразилією тощо), маємо на це значно більше шансів, аніж за традиційного розвитку зв'язків «советського типу» лише в рамках СНД та/або з Митним союзом. Україна має зробити себе привабливим партнером для Євросоюзу. Шлях досягнення цієї мети через широкомасштабну співпрацю з Пекіном та іншими потужними економічними партнерами нині виглядає найбільш прагматичним та ефективним.

Україна—ЄС—НАТО: міфи та реалії

О. Малиновський, В. Трюхан, М. Михайлов «Дзеркало тижня» №40, 17 жовтня 2009,

Останнім часом в інформаційному просторі України активізувалася дискусія про зовнішньополітичні пріоритети України. Частина політикуму стверджує, що інтеграція до Європейського Союзу та НАТО — панацея від усіх бід країни. Інша доводить, що це хибні цілі, які потрібно переглянути. На нашу думку, європейська інтеграція, задекларована як стратегічний напрям розвитку України, є не лише зовнішньополітичним вектором, а й орієнтиром цінностей для всього українського суспільства. Саме європейські цінності — демократія і підзвітність влади, повага до прав і свобод людини, справедлива і доступна судова система, плюралізм і толерантність, високі соціальні стандарти, успішно функціонуюча економіка, системна протидія корупції, ефективне місцеве самоврядування, розвинена інфраструктура, забезпечення безпеки кожного громадянина та обороноздатності держави — є тим центром тяжіння, який здатен об'єднати всіх українських громадян, усі регіони нашої держави.

Здійснюється за підтримки Міжнародного фонду «Відродження»

Дискусії, що точаться, не в останню чергу викликані породженням міфів навколо тематики європейської та євроатлантичної інтеграції, найпоширеніші з яких ми спробуємо проаналізувати з проекцією на європейські та євроатлантичні реалії.

Європейська інтеграція

Міф 1. ЄС перебуває в перманентній інституційній кризі.

Дедалі частіше лунає думка, що останні дві хвилі розширення Євросоюзу в 2004-му і 2007 рр. та події навколо затвердження Євроконституції — Лісабонського договору ставлять під сумнів майбутнє розширення та ефективне функціонування ЄС. Посилюється критика нинішньої системи управління в ЄС, яка нібито не забезпечує адекватного реагування на виклики сучасності.

Важко погодитися з такими твердженнями. Справді, ЄС розпочав здійснення реформ, пов'язаних із необхідністю адаптації до якісно нових відносин його держав-членів. Цей процес дійсно триває з певними ускладненнями. Проте сьогодні вже 26 із 27 країн завершили внутрішньодержавні процедури, пов'язані з набранням чинності Лісабонським договором. 2 жовтня в Ірландії на повторному референдумі понад 67% відсотків громадян підтримали схвалення договору, після чого під законом про ратифікацію нарешті поставив свій підпис і президент Польщі Качинський. Залишається Чехія, яка вустами свого прем'єр-міністра пообіцяла, що це буде зроблено до кінця 2009 року. Фактично зелене світло подальшому реформуванню ЄС увімкнули.

Важливим фактом, що свідчить про привабливість Євросоюзу та його готовність до подальшого розширення, є поява нових кандидатів на вступ до ЄС: Албанії, Боснії і Герцеговини, Македонії, Чорногорії, Хорватії. На черзі — Сербія та інші країни. Відгомін фінансово-економічної кризи змусив навіть традиційно нейтральну Ісландію постукатися у двері об'єднаної Європи.

Водночас геоекономічні та геополітичні реалії полягають у тому, що порівняно з існуючими офіційними кандидатами на членство в цій структурі лише вступ України до Європейського Союзу здатен реально посилити роль останнього в сучасному світі.

Міф 2. Зона вільної торгівлі з ЄС: крах української економіки.

Формування спільного з ЄС ринку є стратегічною метою України. Це передбачає реалізацію чотирьох свобод у рамках спільного економічного простору — вільного руху товарів, послуг, капіталу та робочої сили. Створення зони вільної торгівлі з ЄС сприятиме подоланню нетарифних обмежень у торгівлі, розвитку сфери послуг, наближенню до європейських правил у сфері конкуренції, корпоративного управління і ринкового регулювання, створенню умов для залучення інвестицій.

Сам по собі цей процес є непростим і тривалим. Проте для України пріоритетом має бути якість досягнутих домовленостей, їхній внутрішній зміст, а не прагнення до якнайшвидшого підписання документа.

Переговори тривають динамічно. Разом з тим можна почути завчений штамп: «Зона вільної торгівлі зруйнує галузі вітчизняної економіки». Таке твердження є безпідставним. Усі нові держави — члени ЄС пройшли цей шлях і не бідують. Насправді питання полягає в належній підготовці всіх економічних операторів до нового формату відносин з об'єднаною Європою. Не секрет, що частина вітчизняних секторів економіки не пристосована до сучасних вимог Євросоюзу та потребує модернізації, насамперед аграрний сектор. Однак досвід наших західних партнерів свідчить, що завдання із досягнення значного прогресу в усіх сферах економіки цілком реалістичне, необхідно лише ефективно впроваджувати реальні реформи та узгодити з ЄС відповідні перехідні

Здійснюється за підтримки Міжнародного фонду «Відродження»

періоди. У будь-якому разі створення ЗВТ дасть можливість українським експортерам повною мірою інтегруватися в один із найбільших ринків світу, уніфікувати технічні стандарти і вимоги, приєднатися до транспортної, енергетичної та інфраструктурної мереж ЄС. У майбутньому від цього виграють усі — держава, бізнес і кожен громадянин України.

Міф 3. Східне партнерство ЄС не несе для України «доданої вартості».

Саме від Української держави залежить, аби нова політика Східного партнерства ЄС виявилася дієвим механізмом. Особливий інтерес для нашої країни мають становити такі елементи Східного партнерства, як всеохоплююча програма інституційної розбудови; сприяння регіональному розвитку на основі політики регіонального вирівнювання; створення інтегрованої системи управління кордонами згідно зі стандартами ЄС; поглиблення інтеграції у сфері енергетичної безпеки.

Майбутні проекти в рамках ініціативи слід наповнити реальним змістом. Сьогодні Єврокомісія допрацьовує концепції цих проектів і найближчим часом подасть їх на розгляд України. Та саме від нас залежатиме, чи стане Східне партнерство засобом запровадження реформ і посилення соціально-економічного розвитку нашої країни.

* * *

2008—2009 роки були найпродуктивнішими у відносинах України з Європейським Союзом:

1) узгоджено питання про укладення нової угоди про асоціацію з ЄС замість Угоди про партнерство та співробітництво. Ще два-три роки тому про таке можна було лише мріяти;

2) замість Плану дій Україна—ЄС погоджено Порядок денний асоціації Україна—ЄС, який є принципово новим інструментом, що де-факто започатковує механізм асоціативних відносин і базується на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції, спільної участі, відповідальності та оцінки;

3) завершилися переговори щодо умов приєднання України до Енергетичного співтовариства. Це дасть змогу адаптувати законодавство України до законодавства ЄС в енергетичній сфері, пришвидшить перехід до використання енергоефективних технологій та сприятиме прозорості у сфері енергетики;

4) з метою відновлення традиційно тісних контактів між людьми укладено угоди про правила місцевого прикордонного руху з Угорщиною, Польщею, Словаччиною, вдосконалюється взаємодія в рамках Угоди про спрощення оформлення віз, набирає обертів візовий діалог, результатом якого має бути підготовка дорожньої карти до запровадження безвізового режиму;

5) завершуються переговори про укладення угоди про спільний авіаційний простір — по суті, безпрецедентного документа, за яким українська авіаційна галузь буде повністю інтегрована у внутрішній ринок Європейського Союзу;

6) цього місяця очікуємо схвалення Радою ЄС проекту договору між Україною та Європолом.

Протягом останнього часу в Україні посилюється розуміння того, що європейська інтеграція — це переважно внутрішня політика, а не лише зовнішня. Відбувається інституційне зміцнення механізму забезпечення європейської інтеграції в Україні. Однак це лише перші кроки. Укладення угоди про асоціацію потребуватиме системних рішень на законодавчому рівні для створення дієвої системи, покликаної забезпечити

Здійснюється за підтримки Міжнародного фонду «Відродження»

відповідність країни критеріям членства в Євросоюзі. Важливо без зайвого пафосу продовжувати копітку роботу з наповнення відносин з ЄС реальним і прагматичним змістом з урахуванням передусім національних інтересів України. Водночас не слід випереджати момент і марно витратити час на дискусії щодо часових рамок вступу України до ЄС: слід зрозуміти, що ключі від членства в Європейському Союзі — в руках самої України, і саме їй слід замислитися над тим, як цими ключами скористатися.

Євроатлантична інтеграція

Міф 1. Бухарестський саміт НАТО — крах євроатлантичної перспективи України.

У 2008 році в Бухаресті було прийнято одностороннє рішення про те, що Україна у майбутньому стане членом НАТО. Таку позицію було узгоджено вперше за 60-річну історію цієї організації. Подібних заяв альянс не робив щодо жодної з держав колишнього комуністичного табору, які стали його членами у 1999-му, 2004-му та 2009 році. Відтак, Україна фактично отримала політичні гарантії свого майбутнього членства в Організації Північноатлантичного договору. Вперше Київ отримав чіткі євроатлантичні перспективи: держави — члени НАТО вперше визнали на найвищому політичному рівні належність України до європейського та євроатлантичного політичного і безпекового простору.

Справді, Бухарестський саміт не вирішив питання про запрошення України приєднатися до Плану дій щодо членства в НАТО. Проте союзники по альянсу прийняли компромісне рішення надати Україні такий механізм з підготовки до майбутнього членства в НАТО, який був би позбавлений негативного шлейфу політичної кон'юнктури, — були запроваджені річні національні програми (РНП). У такий спосіб створено умови для практичної роботи над виконанням завдань, визначених євроатлантичним курсом. РНП містить зважений план заходів, спрямованих на запровадження першочергових реформ у нашій країні, які підвищують обороноздатність і, водночас, наближають до стандартів євроатлантичної спільноти. Таким чином забезпечено фактичне просування України в напрямі досягнення критеріїв членства в НАТО, а також зведено до мінімуму політичне протистояння навколо больових точок, яких сьогодні позбутися важко та які водночас не мають вирішального впливу на здійснення в державі необхідних реформ.

Протягом останніх кількох місяців інформаційні простори України, Росії та інших країн були переповнені різноманітними інтерпретаціями тих чи інших заяв і висловлювань офіційних представників НАТО, Росії та деяких держав — членів НАТО щодо майбутнього відносин України з НАТО. Не вдаючись в їхній зміст, зазначимо, що логічним завершенням усіх цих дискусій стало наголошення речником та генеральним секретарем НАТО на тому, що ніякі обставини «не вплинуть на прийняті в Бухаресті рішення» і «підтримка України... триватиме».

Міф 2. НАТО втрачає свою роль у системі міжнародної безпеки.

НАТО є єдиною системою міжнародної безпеки, яка вже протягом багатьох десятиріч доводить свою ефективність. З огляду на це саме інтеграція до альянсу є для багатьох держав Євроатлантичного регіону оптимальним інструментом гарантування власної безпеки. Навіть історично нейтральні європейські держави користуються перевагами системи колективної безпеки, що формується завдяки НАТО. Зрештою, НАТО є єдиною безпековою організацією, в яку з перших років її існування і по сьогодні стоїть черга з кандидатів на членство, до яких висувають дуже високі вимоги. Жодна держава — член альянсу ніколи не зазнавала збройного нападу з боку інших держав. Усі держави — члени НАТО у своїх стратегічних концепціях визначають альянс як основу власної безпеки та оборони.

Як і Євросоюз, НАТО є організацією, що відкрита для оновлення та реформування. Важливим елементом процесу трансформації альянсу став відхід від суто оборонного характеру організації до перетворення її на багатофункціональну. Зокрема, це пов'язано з тим, що перелік сучасних загроз та їхні форми стали значно різноманітнішими й виходять далеко за межі небезпеки збройного нападу.

Безумовно, діяльність альянсу не проходить без внутрішніх суперечностей, проте це є свідченням його демократичного устрою. Адже голос США при прийнятті союзницьких рішень не сильніший за, скажімо, естонський, а, наприклад, одна держава-член може заблокувати не вигідне для її національних інтересів рішення на противагу думці 27 інших учасниць НАТО. За таких умов подекуди складно знаходити спільну мову, проте, як свідчить історія, така система спонукає всі країни організації до пошуку консенсусу і в переважній більшості випадків його знаходять.

НАТО сповідує прозорість у своїй діяльності, не приховуючи від громадськості своїх невдач і прорахунків. Про це свідчить нещодавнє рішення альянсу щодо розробки нової Стратегічної концепції НАТО: розробку документа доручено не діючим політикам і військовим чинам, а шанованим у світі експертам, досвідченим політикам та інтелектуалам, об'єднаним у так звану групу мудреців на чолі з колишнім держсекретарем США Мадлен Олбрайт. До обговорення проекту цього документа, який має визначити для НАТО завдання на майбутнє, запрошені країни — партнери альянсу, включаючи Україну, Росію, інші країни нашого регіону, а також світову громадськість.

Міф 3. Вступ України до НАТО завдасть шкоди відносинам стратегічного партнерства з Росією.

На сьогодні НАТО та Росія є союзниками з багатьох чутливих питань міжнародної безпеки, партнерами в низці місій та операцій альянсу. Також сторони реалізують широкую програму співпраці. Так, Росія є єдиною державою з усіх партнерів НАТО, яка має право голосу з окремих питань діяльності альянсу. Росія проводить значно більше, ніж Україна, спільних заходів з НАТО, зокрема військового характеру. Для прикладу, російська сторона прагматично затвердила п'ятирічний план спільних військових навчань з НАТО. Натомість Верховна Рада України, в основному з політичних міркувань, не затвердила плану спільних з альянсом заходів навіть на поточний рік, у результаті чого, за словами одного із заступників міністра оборони США, «Україна втратила можливість поліпшити стандарти своєї армії».

Тож склалася парадоксальна ситуація: сама Росія всіляко розвиває і поглиблює своє співробітництво з НАТО, а поглиблення відносин між Україною та НАТО подається окремими українськими політиками та експертами як пряма загроза російським інтересам. Вважаємо, такі політики та експерти мали б пояснити, які саме російські інтереси вони мають при цьому на увазі.

Зрештою, ми переконані, що посилення взаємодії між Україною та альянсом не суперечить інтересам Росії. Адже, зважаючи на історичні зв'язки і традиційну взаємопов'язаність наших держав, НАТО з Україною у своєму складі значно краще розумітиме та враховуватиме російські інтереси та занепокоєння. Україна як майбутній член НАТО стане гарантом запобігання тим діям і рішенням із боку альянсу, які потенційно могли б мати несправедливу та неадекватну антиросійську спрямованість.

Міф 4. Вступ України до НАТО не відповідає волі її народу.

У період найбільш активної антинатовської пропаганди, що припала на 2008 рік, рівень підтримки українським населенням членства держави в цій організації виріс більш як на 10%. Сьогодні ми бачимо поглиблення цієї тенденції: згідно з результатами низки

соціологічних опитувань, майбутнє членство України в НАТО підтримує вже понад третина населення.

Грунтовне осмислення та фахова оцінка переваг і недоліків як членства в НАТО, так і альтернативних варіантів забезпечення безпекових потреб України — єдиний мудрий шлях для прийняття доленосного рішення.

Щоб визначити справжню волю народу щодо вступу до НАТО (байдуже, на його користь чи проти), слід дати українським громадянам можливість порівняти різні позиції, почути різні аргументи і зрозуміти всі наслідки того чи іншого рішення. Лише після цього можна ставити питання про референдум і вести мову про прийняття зваженого рішення нації про своє майбутнє, зокрема в безпековому вимірі. Натомість проведення референдуму в ситуації, коли, наприклад, у Харкові у червні цього року лише 8% опитаних громадян дали ствердну відповідь на запитання про те, чи володіють вони повною інформацією про НАТО, буде просто підміною понять і фактично позбавить українців свідомого вибору.

Варто зазначити, що за 60 років існування альянсу з 28 його членів лише чотири держави проводили консультативні референдуми щодо питання членства у цій організації — Іспанія, Угорщина, Словаччина та Словенія. Найпоказовішим у цьому випадку є досвід Іспанії, яка, вступивши до альянсу 1982 року, мала лише 18% підтримки такого кроку з боку свого населення. Тогочасна соціалістична опозиція активно опонувала урядові у реалізації євроатлантичної інтеграції, а прийшовши до влади у 1986 році, організувала референдум щодо збереження членства в НАТО. Результат був вражаючим: 52,5% проголосували за збереження членства в організації.

Можна також згадати й про те, як змінювалася ситуація в країнах — претендентах на вступ до НАТО після проведення відвертого фахового діалогу в суспільстві з цього питання. У Словаччині в 2000 році ідею приєднання до альянсу підтримувало 42% населення, а два роки по тому — вже 61. У Литві в 1999 році суспільна підтримка аналогічного процесу становила 36%, а в 2002-му — досягла 75. Аналогічна тенденція мала місце й у інших країнах Центральної та Східної Європи.

Такий досвід свідчить про необхідність об'єктивного та зваженого підходу до формування в Україні суспільної думки щодо євроатлантичної інтеграції країни на основі насамперед достовірної інформації, позбавленої політичної кон'юнктури.

* * *

Насамкінець хотіли б зазначити, що, попри всі міфи і стереотипи, стратегічний курс України на входження у європейський та євроатлантичний простір визначений історією та сформований українським народом ще на початку 90-х років минулого століття, а в подальшому — закріплений на законодавчому рівні. Відтак, сьогодні має вестися діалог про якісне наповнення вже визначеного курсу конкретним змістом, визначення пріоритетів і належне інституційне забезпечення. При цьому варто пам'ятати, що європейська та євроатлантична інтеграція мають в основі чимало спільного, тож їхня практична реалізація має бути скоординованою та взаємодоповнюючою.

Безумовно, сучасний світ змінюється. Однак інтеграція України до європейського та євроатлантичного цивілізаційного простору з одночасним розвитком динамічних відносин з іншими потужними світовими гравцями — Росією, Японією, Китаєм, Індією, Бразилією допоможе нашій країні адаптуватися до змін, що відбуваються, та посісти гідне місце на світовій арені. Лише досягнення стандартів держави, що гідна стати членом ЄС та НАТО, надасть Україні реалістичну можливість забезпечити національну ідентичність та не стати жертвою глобальних світових зрушень.